

שור אלכסנדר (אלכס)

הכינוי: "ליבני" - בהגנה, "דוב" - בהעפלה.

נולד בזכרון יעקב ב-1926

התגייס לפל"ם ב-1945

ה ע ס נ ה ר י ס י ו

שבקפריסין, פורט סעיד ולעיתים גם אלכסנדריה. בעלת הספינה היתה חברת "עתיד" מחיפה.

באוניה "עמוס" עברתי כנער סיפון ופגשתי שם חברי פלי"ם נוספים שעברו באוניה כנערי סיפון או מסיקים, בניהם מנחם כהן ז"ל ויבדל"א בנימין (בוב) נתיב, אוסי רביד, יהונתן מקיבוץ עין גב ועוד ששםם נשתכח ממני.

כעבור כ-6 חודשים על "עמוס" הורו לי לעבור לשדות-ים קיסריה, לשמש כמדריך בקורס "מפקדי סירות" מס' 5. הקורס נמשך כ-3 חודשים ובסיומו יעדתי לצאת ללווי אוניות מעפילים מאירופה לארץ וכהכנה לכך יצאתי לקורס מלווים בן כשישה שבועות בגבעות זייד. מפקד הקורס היה מולא כהן מקיבוץ אלונים. בין משתתפי הקורס זכורים לי: מרדכי (מוקה) לימון, בנימין (בוב) נתיב, פרץ בייר ז"ל, מנחם כהן ז"ל ועוד. בין נושאי הקורס: פיתוח הכושר האישי, קרבות מגע, מטווחים בנק"ל והכשרה לטפל בקהל גדול בתנאי צפיפות רבה (כגון מעפילים באוניות מעפילים). לאחר הקורס נשלחתי לתל אביב שם צוידתי בבגדים אזרחיים ראויים בחנות הידועה "אוסוולד את הס" והורו לי להתכונן לצאת למצרים בדרך לאירופה. לצורך היציאה למצרים נמסרה לי מערכת מדים של חייל בצבא הבריטי וכן גם פנקס תשלומים של חייל.

ביומיים-שלושה שנותרו לי עד ליציאה למצרים, תרגלתי הפגנת נוכחות ברחובות ת"א לבוש במדי חייל כאשר אני משתדל להתרחק משוטרים צבאיים ומקצינים כדי שלא אכשל בהתנהגות שגויה וכדי להימנע מהצדעות מביכות. יום אחר הודיעו לי להתייצב בשעות הערב במקום מסוים על כל ציודי. עם חשכה הגיעה משאית צבאית שאספה חיילים ארצישראלים שחזרו מחופשתם בארץ לבסיסם במצרים. לאחר הנסיעה לילה הגענו לפלוגת הובלה 645 שבסיסה היה בפנרה שלגדות האגם המר, דרומה מאיסמעיליה שבמצרים. יחד עמי היה הגדעוני חברי מביה"ס הימי גד ליפשיץ. לבד מיודעי סוד ספורים, לא ידעו בפלוגה שגד ואנוכי איננו חיילים אלא אנשי "ההגנה". ימים ספורים לאחר שהגענו למחנה בפנרה החלו הנסיונות לשלוח אותנו לאיטליה. פעם או פעמיים יצאנו לנמל פורט סעיד, לאחר שנעשו סידורים שנעלה בנוסעים סמויים על

נולדתי בזכרון יעקב (בפלשתינה-א"י) בשנת 1926, להורי שפרה ויעקב לאחר אחותי אביבה, המבוגרת ממני בשנתיים. בשנת 1931, בהיותי כבן 5 עברו הורי מזכרון יעקב לחיפה וכעבור מחצית שנה עברנו לקרית חיים (ארלזחורוב) שהיתה אז בשלבי הקמה ראשוניים, שם בנו הורי בית. בקרית חיים התקבלתי לביה"ס לילדי עובדים לכתה א'. ושם סיימתי את כתה ח' של ביה"ס היסודי.

מגיל צעיר נמשכתי לספורט הימי, והצטרפתי לפלוגה הימית של הפועל בחיפה. במשך הזמן פיתחתי שאיפה להמשיך בלימודי ימאות והתקבלתי לביה"ס הימי שליד הטכניון העברי בחיפה. התקבלתי ישר לכתה ב' למגמת שיט והשנה 1942. במשך כל שנות לימודי בביה"ס הימי המשכתי גם את פעילותי בפלוגה הימית של הפועל ושימשתי כמדריך בחתירה, שיט במפרשים ובימאות עיונית ומעשית. את לימודי בביה"ס הימי סיימתי בקיץ 1945 בציונים טובים.

לאור הקשר שהיה אז בין ביה"ס הימי לטכניון העברי בחיפה התקבלתי לטכניון ללא בחינות והתכוונתי ללמוד לימודי הנדסה בטכניון. אלא שבשל שירותי בפלי"ם הדבר לא התאפשר לי.

כפלי"ם

במהלך לימודי בביה"ס הימי הצטרפתי ל"הגנה" בקרית חיים והוצע לי לצאת לקורס מ"כים. אלא שמיד בסיום לימודי בביה"ס הימי הוצע לנו, בוגרי המחזור, להצטרף לפלי"ם, לפלוגה הימית. במחזור שלי נכללו 18 בוגרים שהתחלקו: 6 במגמת שיט, 6 במגמת מכונאות ימית ו-6 במגמת אלחוט ורדיו. למותר לציין שהשירות בפלי"ם היה בהתנדבות וללא תשלום. מרבית הבוגרים ואני ביניהם, נענינו להזמנה והצטרפנו לפלוגה הימית. תחילה נשלחנו למעין גיבוש לקיבוץ נווה-ים שליד עתלית. אחדים מאיתנו פרשו אז ועברו לשרת באוניות צי הסוחר. אני ואחרים המשכנו בפלוגה הימית. לאחר מספר שבועות נשלחתי לעבור תקופת עבודה מעשית באוניה קטנטנה בשם "עמוס", שהניפה דגל פלשתינאי ושייטה במזרח הים התיכון כאוניית משא בין חיפה, בירות, פמגוסטה

משחתת של הצי היווני המלחמתי שעגנה שם. הנסיונות נכשלו וחזרנו לפנרה.

לאחר כשבוע נסענו עם מלווה לאלכסנדריה ושם שכנו כוילה בודדה שורצת פרעושים בלוויית בחור יהודי מקומי שדאג למחסורנו ולקשר.

ההעברה לאיטליה בוצעה בספינת עץ קטנה תחת דגל פלשתינאי, בשם "דורון". ההוראות שגר ואנוכי קיבלנו קודם להפלגה אמרו: "תגיעו לנמל ונציה שם תדרו, תעברו לעיר מסטרה שעל היבשת מול ונציה. יש שם מחנה של פליטים יהודים והם יסייעו בידכם להמשיך למילנו, למשרד החלוץ בויה אוניוה 5".

את מחנה הפליטים במסטרה מצאנו ללא קושי, שם קיבלו אותנו בזרועות פתוחות. בבוקר יצאנו עם קבוצת פליטים לתחנת הרכבת, עלינו על קרון משא פתוח, ללא תשלום וללא ביקורת ולפנות ערב הגענו למילנו, שם התייצבנו לפני "הזקן" יהודה ארזי, והועברנו זמנית לחווה במג'נטה ששימשה כמחנה מעבר לעולים ולמלווים. כעבור ימים אחדים יצאתי לצרפת בנסיעה ברכב צבאי כחיילים דרך הריביירה הצרפתית והאיטלקית עד למרסיי. שם הועברתי למחנה עולים ששכן בבית טירה גדול "סן ג'רום".

במרסיי שהיתי שבועות אחדים בהם הועסקתי בריכוז מחנה עולים במעבר, סיוע בהכנת אוניות מעפילים ולאחר זמן הורו לי לצאת לאנטוורפן שבבלגיה ללוות משם אוניות מעפילים.

אוניית המעפילים "החייל העברי"

הגעתי לאנטוורפן בערב שלפני ההפלגה, באוניה פגשתי את צבי טייטל ז"ל מקיבוץ יגור שהתמנה למפקד האוניה ואת הגדעוני גרשון. שם האוניה "החייל העברי". האוניה היתה מוכנה להפלגה, לצאת לים למחרת בבוקר. במקום נפגשנו עם נציג המוסד לעליה ב' ששמו למיטב זכרוני, היה וילי כץ. וילי הפגיש אותנו עם רב החובל והחובל הראשון לאחר מכן נתן לנו את ההוראות הבאות:

(א) אוניית קיטור מוסקת בפחם. במיכליה אין מספיק פחם להפלגה עד הארץ מבלי לתדלק בדרך דבר שאינו אפשרי מסיבות מובנות. על כן הוטענה בתחתית הכפולה של האוניה כמות נוספת של פחם. סופקו לנו גם סלים ואתים ועלינו המלווים מוטל לדאוג שבמהלך ההפלגה פחם זה יועבר למיכלי הפחם הסמוכים לדוודים.

(ב) גרוע יותר - הצוות מסרב להגיע עד לחופי הארץ מחשש שיאסרו בהגעתם. וילי הכטיח להם שסמוך לחופי הארץ יועברו המעפילים לאוניה אחרת שתמשיך איתם לארץ ו"החייל העברי" על צוותה יחזרו לנמל באירופה. כמוכן שהסיפור היה מצוץ מהאצבע ועלינו המלווים הוטל לצאת ממצב מסוכן זה. על כך בהמשך.

(ג) וילי מסר לידינו מזוודה קטנה מלאה במטבעות זהב

יחד עם רשימה לפיה יהיה עלינו לשלם לאנשי הצוות בגמר ההפלגה, כפי שהתחייב להם.

המעפילים כ-507 במספר רובם צעירים, עלו לאוניה במשך הלילה ומוקדם בבוקר יצאנו לים בסיוע נתב מקומי שניתב את האוניה עד לים הפתוח משם המשכנו בעצמנו.

הצוות כלל: רב חובל וקצינים יוונים, הימאים חלקם יוונים וחלקם מלאומים שונים.

אנו המלווים חילקנו את התפקידים בינינו כך:

צבי רכש את הטיפול במעפילים כמוכן שגרשון ואנוכי עזרנו לידו. כמו כן צבי גייס גם מספר אנשים אחראים מבין המעפילים לסייע בכך, בעיקר בחלוקת האוכל והמים והסידורים הארגוניים הנוספים הנדרשים.

היות וקציני הסיפון כללו רק רב חובל וחובל סיכמנו שאני אקח משמרת גשר אחת כדי להקל עליהם וכן גם לפקח על נתיב ההפלגה ולשמור על הקשר עם רב החובל.

למיטב זכרוני ההפלגה נמשכה למעלה משבועיים והגענו בחודש יוני 1947. מזג האוויר בדרך היה סביר וגם את התעלה האנגלית ואת מפרץ ביסקיה ידוע הסערות חצינו במזג אוויר סביר.

לאחר שנכנסנו לים התיכון ארגנו קבוצת בחורים צעירים וחסונים מבין המעפילים והעברנו את הפחם העודף (עשרות טונות) מהתחתית הכפולה למיכלי התדלוק הצמודים לדוודים וככך הובטחה הגעת האוניה עד לארץ ללא תדלוק מבחוץ. לאחר מכן הופנתה עיקר דאגתנו כיצד לטפל בסיפור על העברת המעפילים לאוניה אחרת כפי שהתחייב וילי לצוות.

בהתייעצות בינינו, המלווים, החלטנו שאין ברירה: היות ואין כל הסדר לאוניה נוספת אזי עלינו למשוך את הצוות בעורמה קרוב ככל האפשר לחופי הארץ ושם נשתלט עליהם ונמשיך עד לארץ בעצמנו. לשם כך סיפרנו לרב החובל שהודיעו לנו מהארץ באלחוט שהסדירו מספר סירות קטנות שהמעפילים יעברו אליהן אולם בשל כך שהן קטנות עלינו להגיע עם "החייל העברי" קרוב ככל האפשרי לחופי הארץ. ליתר דיוק - הורינו לרב החובל שעלינו להגיע בחצות הלילה סמוך לראש הנקרה כשאנו מגיעים לשם מצפון לקפריסין ושם תתבצע ההעברה. פעלנו לפי תוכנית זו ולמזלנו האוניה לא התגלתה ע"י הבריטים.

בחצות לילה הגענו לנקודה שקבענו. עוד קודם לכן ארגנו קבוצת בחורים צעירים מבין המעפילים, ציידנו אותם במקלות למקרה הצורך והורינו להם בחצות לילה לסגור את כל אנשי הצוות לרבות הקצינים בתאיהם. אני תפסתי את גשר הפיקוד כאשר לשמחתי צוות המכונאים שהיה במשמרת המשיך להפעיל את מכונות האוניה מרצונו. הפניתי את האוניה לכיוון מפרץ חיפה. באלחוט ביקשנו רשות מהמפקדה להנחית את האוניה בחוף קרית חיים שהיה מוכר לי, ושם להוריד את המעפילים לחוף. אולם נענינו בסירוב מוחלט. לאור זאת הפניתי את האוניה לפתח נמל

חיפה ולערך בשעה 07:00 נכנסנו בפתח הנמל.

שם הדממנו מנועים ואני הסתלקתי מגשר האוניה. לאוניה הגיעה מיד סירה עם שוטרי הנמל ובלשים שניסו למצוא אותנו, את המלווים, בעזרת חלק מאנשי הצוות. הסתרנו במחסני האוניה בין העולים שהיו מרוכזים שם בצפיפות, עד אשר השוטרים התייאשו וירדו. צוות עגינה של נמל חיפה עגן את האוניה בנמל ליד שובר הגלים בסמוך לאוניות מעפילים אחרות שהיו קשורות שם ועל חלקן עדיין היו מעפילים. אותו זמן הבריטים טרם העבירו מעפילים לקפריסין ונהגו להעביר אותם לעתלית. היות וחלק מהמעפילים שחו במימי הנמל סמוך לאוניותיהם אזי השתלשלתי בחבל למים, שהייתי אל אחת האוניות האחרות ועליתי עליה. חיכיתי עד אשר עובדים מקומיים (יהודים) הביאו לאוניה הספקה, הצגתי עצמי בפני ראש הקבוצה. הוא ארגן לי בגדי עבודה נתן בידי ארגו הספקה ריק ואני הצטרפתי לשורת הפועלים וירדתי איתם באין מפריע מהאוניה. התייצבתי מיד במשרד המוסד לעלייה ב' ומסרתי דיווח שם. מן הראוי לציין שלמרות האמור לעיל שילמנו לאנשי הצוות את שכרם במטבעות הזהב שנמסרו לנו.

כעבור שבוע או שבועיים נקראתי מביתי להתייצב במוסד לעלייה ב' בחיפה ולהתכונן לצאת שוב לצרפת. עוד באותו יום התייצבתי שם כשאני לבוש מכנסי חאקי קצרים, חולצה ללא שרוולים ובידי רק כלי רחצה. הורו לי לעלות על אוניית נוסעים קטנה בדגל יווני בשם "קדיו" (CADIO) ביחד עם ידידי הגרעוני עזריאל עינב ז"ל. נאמר לנו שהוסדר עם הכלכל הראשי, תמורת תשלום נאות כמובן, שנפליג עם האוניה כנוסעים סמויים עד למרסיי. ה"קדיו" היתה קורבטה לשעבר שהוסבה לאוניית נוסעים קטנה. על הסיפון היו בה תאי נוסעים ומתחת לסיפון היה אולם גדול שהוכשר לדורמיטורי לנוסעי המחלקה השלישית. לנו לא היה מקום. ביום הסתובבנו על הסיפונים ובלילה חיפשנו בכל פעם פינה אחרת לישון. האוניה פקדה את נמלי יוון ואיטליה וכשעגנה בנמל מרסיי עזריאל ואני ירדנו מהאוניה ויצאנו מהנמל.

היות ואת מרסיי הכרתי כבר מקודם אזי צערנו למשרדי החלוץ במרסיי שם התייצבנו וקישרו אותנו עם אנשי המוסד לעלייה. תחילה נשלחנו למחנה סאן ג'רום אחר כך נשלחתי אני לרכז מחנה מעבר לעולים סמוך לעיר ליון, כעבור חודשים אחדים כשהעולים משם נשלחו לצאת באוניית מעפילים חזרתי למרסיי.

זמן מה סייעתי בהכנת אוניות מעפילים וטיפלתי פה ושם במחנות מעבר לעולים בסביבה עד אשר הורו לעזריאל ולי להתכונן להפליג בספינת עץ קטנה שכינויה היה "ברק". בספינה הותקנו דרגשי עץ לעולים כמקובל והיא צוידה באספקה. צוות הספינה היה ברובו טורקי. בעל הספינה היה יווני שכונה בפינו "הגוץ". לא זכור לי בדיוק אולם משחזור עולה שהורו לנו להפליג ממרסיי ללא מעפילים

ובמהלך ההפלגה להיפגש אי שם בים התיכון עם אוניית המעפילים "חיים ארלוזורוב" לקבל ממנה מעפילים ולהמשיך לארץ.

הפלגנו מזרחה לאורך החוף הצרפתי וכעבור מספר שעות פרצה שרפה בחדר המנוע והוא יצא מפעולה. המכונאים לא הצליחו לתקנו. העלינו מפרש ועם הרוח הפלגנו לכיוון קורסיקה ועגנו בנמל קטן בצפון האי בשם "קלבי". במשך למעלה משבוע עגנו שם ואז יום אחד הופיע "הגוץ" ושלח לנו ספינת גרר כדי לגרור אותנו לתיקונים בנמל גנואה. סמוך לגנואה הים סער, כבל הגרירה ניתק ונסחפנו לנמל דייגים קטן באיטליה בשם "פורטו סנטו סטפנו". כעבור ימים אחדים הגיעה שוב גוררת וגררה אותנו לנמל ליבורנו. מן הראוי לציין שביציאה ממרסיי צורף אלינו בחור יהודי אמריקאי שהגיע קודם לכן למרסיי עם צוות "ההגנה" ובשל מחלה התעכב במרסיי. הוא היה חייל מרינס לשעבר, שמו היה סטנלי ריצ'רד וכינויו ריצ'י. בליבורנו "נשכחנו" למשך מספר שבועות ואז סיכמנו שאני אסע למילנו להסדיר את העניינים.

הגעתי למילנו, התייצבתי בפני יהודה ארזי ולפי הוראותיו הצטרפתי כמלווה נוסף לאוניה "התקווה" שמספר ימים לאחר מכן הפליגה עם עולים לארץ כשעליה מפקד ישראל רותם ז"ל, המלווה מאיר פליק ז"ל וגרעוני ששמו נחום. לימים נודע לי שעזריאל צורף כגרעוני ל"יציאת אירופה". "התקווה" היתה אוניה מסיבית שוברת קרח לשעבר, צוותה כלל ימאים יהודים ולא יהודים שהשיטו אותה מארה"ב והמשיכו לארץ. סמוך לחופי הארץ התגלינו ע"י הבריטים ומשחתות בריטיות התלוו אלינו. עשינו הכנות להתנגד להשתלטות בין היתר הכינונו את מנופי סירות ההצלה להפלה הצידה למנוע מהמשחתות להיצמד אלינו. הכינונו את ניתוק ההיגוי מהגשר והעברת ההיגוי לירכתיים ועוד. מחוץ למים הטריטוריאליים נצמדו אלינו שתי משחתות אחת מכל צד כשהם יורים רימוני גז ודומני שנורו גם מספר יריות מתת מקלעים ובחסות כיסוי זה עלו נחתים בריטים על האוניה. התחיל מאבק שנמשך מספר שעות שבסופו השתלטו הבריטים על האוניה והיא הובלה לנמל חיפה, שם הועברו המעפילים לאוניית גירוש שהובילה אותם לקפריסין.

לפני הכניסה לנמל ירדנו, מאיר פליק ז"ל, הגרעוני נחום ואנוכי למקום מסתור שהכינונו בתחתית האוניה. עם בוקר פועלים מהנמל באו לנקות את האוניה, אנו יצאנו מהמחבוא ויחד עם הפועלים ירדנו מהאוניה והתייצבנו שוב במשרדי המוסד בחיפה.

לאחר מכן, לקחתי חופשה קצרה כדי לסייע להורי בבניית אגף נוסף בביתנו ואז קשרתי גם קשרים עם יהודית (לילי) לבית לבצ'נסקי, כיום אישתי. פניתי ליוסקה ריבקינד אז מפקד הפלוגה הימית בבקשה לקבל חופשה לצורך מימוש לימודי בטכניון אלא שהוא שכנע אותי להמשיך בשירות

לאור המצב.

בתחילת נובמבר 1947 יצאתי שוב לחו"ל הפעם עם הדרכון הארצישראלי שלי בטיסה לפראג יחד עם קבוצת חברים. מפראג המשכנו ברכבת לפריז ומשם למרסיי. הדרכונים שלנו הועברו ל"עלייה ד'" ושימשו להעלאת עולים נוספים לארץ.

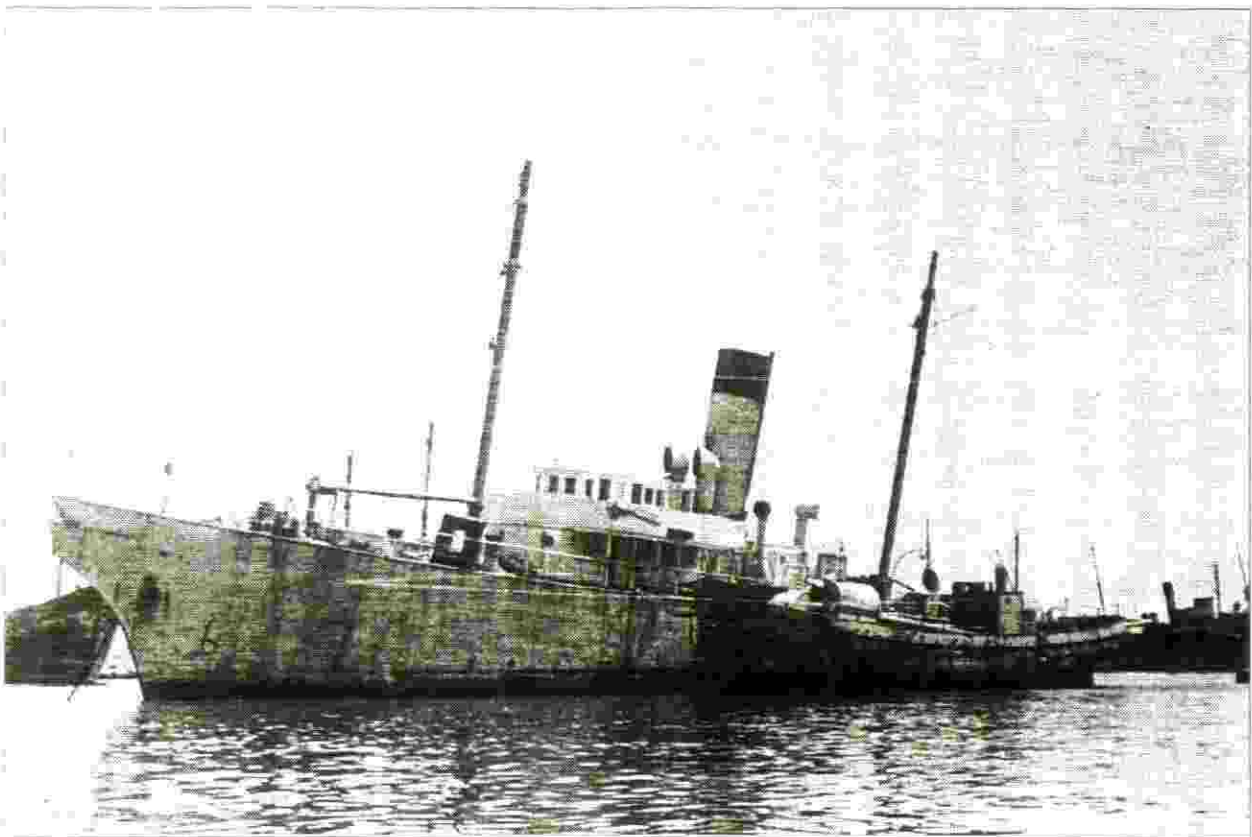
הגעתי שוב למרסיי, הפעם למחנה "מזרע" ושוב סייענו בהכנת אוניות מעפילים בנמל ובהעלאת מעפילים לאוניות במקומות שונים בחופי הריביירה הצרפתית. חברתי יהודית הגיעה גם היא למרסיי וסייעה במשרד ההגנה המקומי. לבסוף, לאחר ההפוגה הראשונה, חזרנו ארצה באחת מאוניות המעפילים האחרונות שיצאו מצרפת: "הכלנית" (MALA) עם צוות של ימאים יהודים ולא יהודים מארה"ב. כמוכן שלארץ הגענו לאחר קום המדינה. למחרת היום הצטרפתי לחיל הים והאוניה הראשונה בה שירתתי היתה הקורבטה ק-18 לשעבר אוניית המעפילים "ווג'ווד".

מיד לאחר מכן נשאתי לאישה את יהודית והמשכתי לשרת כחיל הים עוד שנים רבות בשירות קבע בתפקידים רבים ומגוונים ביניהם: מפקד ק-20, ק-28, ק-40. כמו כן שימשתי בתפקידי מטה, כעוזר נספח צה"ל בלונדון, מפקד פו"ם / זרוע ים ועוד.

תוך כדי השירות למדתי משפטים בלימודי ערב ולאחר תקופת התמחות הוסמכתי כעורך דין. לקראת סוף שירותי עברתי לפרקליטות הצבאית ובין היתר שירתתי כפרקליט צבאי חיל הים. פרשתי משירות קבע על פי בקשתי בתחילת שנת 1969 ועברתי כעורך דין.

סוף דבר

ימים אחדים לאחר שהגעתי ארצה עם "הכלנית" עברתי בנמל חיפה כדי לראות את האוניה "החייל העברי". ראיתי אותה שקועה בתוך הנמל. מסתבר שגם בעת ההפלגה שלנו האוניה לא היתה במצב תקין ולמזלנו התחתית התפרקה רק בנמל ולא בעת ההפלגה עם המעפילים.

האוניה "החייל העברי" הפליגה מבלגיה עם 512 מעפילים - האוניה נתפשה והמעפילים הוכאו למחנה המעצר בעתלית